

גם לזה אין כסף

בשבוע שעבר חנך ראש העירייה מדושן עונג את הבימה שבשיפוצו הושקעו יותר מ-100 מיליון שקל • כמה מטרים מההיכל המפואר נמצא המוזיאון ע"ש יוסף באו שעמיד להיסגר בימים הקרובים • בנותיו של המעצב הגרפי הראשי של המוסד, הזייפן שהנפיק בין השאר את דרכונו של המרגל אלי כהן, שילמו עד היום מכיסן את דמי השכירות החודשית של המוזיאון, אבל אין בכוחן לעמוד יותר בנטל הכלכלי • ולחשוב שעם תקציב מגוחך של 50 אלף שקל בשנה ניתן היה להמשיך להציג את עבודותיו של חלוץ האנימציה בארץ בפני הקהל הרחב...

| יעל געתון, זיו רביב || צילום: תומי הרפז |

בניינים שמהם בוקעת זעקה. בדר'צ'בסקי 9 הוא בניין כזה. בניין שמרבר בלי צליל ובלי קול. במרפסת הקטנה שבחזית עומדים כמה שלטים שמספרים חלק מהסיפור העגום. אין מיטטריה בין השלטים ואין בהם יופי, אבל יוצאת מהם אמירה ברורה שאפשר אולי לנסח במילים האלה: 'כאן, ברובה המתפרדת הזו, פעל יוסף באו, מחלוצי האנימציה בארץ, צייר חשוב, סופר, מאייר, שאף עבד בחשאי כמעצב הגרפי הראשי של ארגון המוסד הישראלי. כאן הוא פעל ולמרות כל זאת שימר המקום על סף סגירה'. גם אחרי סרילת התרים הישנה והחודקת נפתחת לרווחה, הזעקה הזו ממשיכה להדהד מתוך גורנו של בנותי, צלילה כהן באו והרסה באו, היא ניבסת מפניהן ומהעניינים שלפרקים צוחקות ולפרקים דופקות. בחורש מאי ילאי עשר שנים למותו, עשר שנים שבהן מחזיקות הבנות את הסטודיו הזה בעצמן, מנציחות את שמו של אביהן כמעט ללא תמיכה ציבורית, משלמות מכיסן את שכר הדיירה, עורכות סידורים במסוף, מארחות קבוצות של חיילים ותלמידים מכל הארץ. מספרות בלהט ובחיוך על מפעלותיו של יוסף באו ומגלות בעצב כי כבר קשה להן לעמוד בעומס הכלכלי והפיזי של אחזקת המוסד והן קורסות.

כמעט כל תשובה לשאלות ששאלנו אותן במהלך הריאיון התחילה במילה "אבא". אבא היה אומה, אבא תמיד השב, אבא הבין כבר בתחילה. כשסיימנו את השיחה הן ליוו אותנו אל הרחל, אבל בקצב שלהן. בקצב של אבא. "בא לכם אולי לראות סרטון אנימציה בו דקם שאבא הבין ב'1964". "אולי תציגו בספר הזה שאבא אייר?". אנתנו כבר עומדים בקוד המקפוא על המרפסת והרסה נקריאה לנו עור קטע קצר שאבא כתב. "מאיפה הנחישות הגדולה הזו שלכן להנציח ולרבר על אבא?", אנתנו שואלים בוהדות. "אנשים לא יודעים מי היה יוסף באו ומה הוא עשה. גם היו יודעים לא היו צריכים אותו, ואולי אם היו מקבלות תמיכה ועזרה מהעירייה, עונה הרסה."

אבל הכרה כלשהי הן כן קיבלו מרון חולראי. בדיוק לפני שנה התייצב ראש העירייה בטקס, לאירוע הסרת הלום מהשלט שנקבע בקיר הבניין לזכרו של באו. על שלט האבן נכתב כך: 'בנותיו של יוסף באו, מראשוני האנימציה בארץ ישראל, ציירה קריקטוריסט וסופר, 1920-2002'. צלילה: 'באותו יום חולראי נכנס למקום המאור התרסם. ביקשנו ממנו שייסע לנו להתייך את הבית, ביקשנו תמיכה, הוא אמר שאין בעיה וביקש שניצור אותו קשה מאז כל כמה שבועות אנתנו מתקשרות למשרד שלו והמוכרה טוב וטוב אומרת לנו שאנתנו בתור...'

באופן אבסורדי, במרוחק של כ-100 מטרים מברדיצ'בסקי 9 המט לנפול, נחנך לפני שבוע בית הבימה החדש והנוצץ. חולראי יחד עם נשיא המרינה גור אהרנסון על המש שנים של שיפוץ אינסופיים, שעלו לעירייה יותר מ-100 מיליון שקל שכברקע עומדים ביריעות של עשרות מיליונים. וכיום שהבימה פותח לציבור את שעריה המפוארים, ביתו הקטן של

יוסף באו נמצא על סף סגירה. צלילה: 'כולם מקבלים המון כסף, כולם חוצי מאיתנו. אני לא מבינה מה היה רע קודם כבניין של הבימה, זה כואב מאוד'. הרסה: 'שבוע אחד אני אומרת לצלילה 'בואי נסגור' ושבוע אחד כך היא אומרת לי 'בואי נסגור'. אין לנו אגורה'. ונראה שהן משלימות עם הגורלה. באתר האינטרנט של המוסד, תחת הכותרת 'SOS הצילו את הסטודיו', נכתב: 'בשל קשיים כלכליים בית יוסף באו עונד להיסגר וכולכם מוזמנים לבוא לבקר בו לפני סגירתו'.

כבר שנים שהן מושקעות עד צוואר בפרייקט להנצחת אביהן. מוכרות את הספרים הרבים שפרסם, מציגות את ציוריה בתערוכות ברחבי הארץ ומעבירות הרצאות שבהן הן מספרות

את סיפורו, המתחיל בעיר קרקוב שבה נולד ב'1920. כשהיה בן 16 החל בלימודי אמנות פלסטית באוניברסיטה המקומית. במהלך הלימודים התאהב באו באותיות המצויירות, וכשהתחילה מלחמת העולם השנייה התברר כי אהבתו זו תציל את חייו. לאחר שהיה בגטו קרקוב הוא הועבר למחנה הריכוז פלאשוב, ובריק אז חיפש מספר מחתנה, אמונו גת, מישהו מבין האסירים שיכול לכתוב באותיות גותיות מסמכים ומדעות. והודעים כמחנה, שהכירו את באו כגרפיקאי עור מגטו קרקוב המליצו עליו, וכך הוא עשה את דרכו למשרד מספר המתנה. בהמשך ביקש ממנו גת לשרטט מפה של מחנה הריכוז פלאשוב וכיום אותו מסמך הוא התייעור היחיד שנתר מהמחנה. בפלאשוב הוא פגש את אשתו רבקה וזוהייהם לאחר התיכרות הציע לה נישואים. באו התגנב מחופש לאישה לתוך מחנה הנשים ושם הם התחתנו בסתר. סיפור התגנבם יוצא הרופן

מוצג בסרט 'רשימת שינדלר', כשאת באו מגלים השחקן רמי הירשנה. לכל אורך תקופת שהותו במחנה הריכוז הקפיד באו להשתמש בכישרונו גם כדי להקל על חייהם של השוהים בו. הוא הבין קלפים מאוירים לחבריו כדי שיוכלו לשחק בהם, כתב הגדה התולית לפסח, ניסה לשמור על אופטימיות. "גם בתוך התופת של השואה הוא היה מאושה, וכך הוא הציל המון אנשים", אומרת צלילה. "חברים שלו מספרים שהוא החזיק אותם בחיים. הוא היה בן אדם ללא גבולות". במחנה הריכוז הוא כתב וצייר ספר בגודל כף רד בשם "העולם ואני". את הניירות לספר הוא הרכיב מבדלי סיגרייות שהשליכו החיילים הנאצים. ב'1950 עלו בני הזוג באו לישראל והשתקפו בתל אביב וכנבעתיים. למחיתו עבר יוסף בשלושה עיזונים כמעצב, כגרפיקאי וכקריקטוריסט. במקביל פתח סטודיו לגרפיקה ברחוב בדר'צ'בסקי 9, בנקום שבו פועל כאמור היום "בית יוסף באו". באותו שנים השתלב בענף הקולנוע כמאייר כתובות וכאנימטור. בין היתר לקח חלק בסרטים "קובלנר", "שמונה נעקבות אחד" ו"סאלח שבתי", בסדרת המופת "פסוד האש" ובסרטים נוספים.

דמיון כמו ארלי וזהו דן בן אמוץ ושאר חברות בסני, אנשי המדינה של תל אביב בשנות ה-60 וה-70, היו אורחים קבועים בביתו ובסטודיו שלו. הוא אף אייר והפיק בעצמו את הסרטים המצויירים הראשונים בישראל.

רק כמה שנים לאחר מותו נחשף הסופר המפתיע. באו בעצב ניהל חיים כפולים. הגילוי הזה התרחש לפני חמש שנים. בכנסת הוצגה תערוכה לזכרו בנושא חשפה העברית, ואז ניגש להרסה אחד הנבוכים והפיל עליה מצצה "אבא שלכן היה הגרפיקאי הראשי של המוסד", אמר לה. "הוא הבין את המסמכים המזויפים הכי טובים".

הרסה הצטרפה. "הייתי הייבט לשבת, כל החיים שלו כערו לי פתאום בראש. סיפור לנו שהוא הבין את המסמכים המזויפים של המרגל אלי כהן ואני זוכרת את התגובה שלו כשאלתי בהן נתפס ודיווחו על זה בדבריו. אבא נעשה חיזור ולא ריבה. היום אני מבינה שהוא פחד שיש לו קשר לכך שהוא נתפס, אבל הוא נרגע אחרי שהוא הבין שלא המסמכים הפילו אותו". במוסר אנב לא הכחיש את הקשר בינם לבין באו, ובמרכז למורשת המודיעין כנלילות אף הוצגה לפני ארבע שנים תערוכה של עבודותיו. צלילה: 'היום בדיעבד אני מבינה שאבא היה אדם מיוטר בגלל חייו הכפולים'.

לשבת אתר אני
אוספת לילדות
כמו ששנה השנה
אתר כך היא אוסרת
לי באי בשנת און
לת אורה האחת
בסידורן באו

תוצרת

גם לזה אין כסף

הגעתי דרך מרדכי ידקוני - פעיל חברתי שהביא אליי בעבר גם את סיפור הצלמניה באלנבי. כשני המקרים מרובים באתר מורשת לא מבחינת הערך האדריכלי של המבנה אלא מבחינת התוכן של העשייה שהייתה ועודנה במקום.

"זו הוויסטריות של התרבות המקומית, ולמרות שמרוב ביוצרים תל אביבים - עשיתם הצגה את גבולות המקום, במקרה של יוסף באו עד כדי הכרה בינלאומית. והבעיה זהה - שכן האתרים הללו משכנם בנכס פרטי, כדיר מגון, ללא זכויות בעת שיפוץ או השמחת הנכס.

"המעורבות שלי בבית יוסף באו היא כדי להביא להכרה במקום כנכס מקומי, לאומי ואפילו עולמי, ומתוך כך ליצור מחויבות ומעורבות שלנו כעירייה לייצר פלטפורמה לכלכלית שתאפשר את קיומו של המקום בהסכמה עם בעל החברות הנכסיות, למשל לייצר בהחלטה של ועדה מקומית הכרה בערך סימור התוכן של הסטודיו, ומתוך כך להקנות לבצל הנכס זכויות על פי תוכנית השימור כדי לייצר כראיות כלכלית וללא רק פיתוחית) שתונגנה בהבטחת השמירה של ייעור בית באו כסטודיוסוואן לדורות העתיד.

"במקרה הזה יש עוד לא רק לחומרים שנמצאים בסטודיו אלא גם לסטודיו עצמו כמיינסטרים, עם הסיפור של בית הרפוס המתחרה שסכן במקום לכאורה לצורך ייצור כעריכת אמנות ולמעשה גם כבית רפוס לצורכי המוסר הביטחוני.

"ראוי להקיש מסיפורי הצלמניה ובית באו על הצורך לייצר סגירת אפסרת לשימור התרבות המקומית תל אביבית בכל מקום ראוי, ויש עוד מקומות ואישים הראויים להצגת פועלם בעיה במקרה של בית באו, המסמלת לשרות ורשליד מקנה גם עוד לעיר ולשדרה שכיום מבוססת יותר על נראות ועל פונקציונליות של השימוש, ואיכותיה העתידית ייגורו גם מהקשריות וההקשר לנקודות ציון דרך ערכיות לאורכה. לצערי, התבחינים הגוהגים כיום לעניין תמיכה כמוסדות תרבות בעיר צריכים לעבור שינוי כדי לאפשר למוסדות של תרבות מקומית ומורשת עירונית לקבל תמיכה לצד המוסדות האוטומיים הגדולים שפועלים בעיר.

מעריית תל אביב נספר כי "העירייה תומכת בעמדתות בתחומי האמנויות השונים על סמך קריטריונים ברורים, שאשרו על ידי מועצת העיר לצעורו, המוסד המגוהל על ידי האמיות באו אינו עונה על התנאים לקבלת תמיכה מהעירייה, הקובעים כי על המורואן המופנה לקבלת תמיכה להיות מוכר על ידי אגודת המוזיאונים ולקבל תמיכה ממשרד התרבות על פי תקנת המוזיאונים. בניגוד לנטען, בנותיו של מר באו נמנשו עם ראש העירייה מספר פעמים וזכו לתשומת ליבי המלאה, בין היתר באירוע להצבת לוח הנצחה מטעם העירייה על קיד הבית שבו התגורר." ממשרד ראש הממשלה בחור לא להגיב לכתבה זו.

מאוד התלהבו אבל אמרו לנו שמזיאון זה מציגים 200 מטר מרובע וצורך בקרת מיוזג אוויר, אין לכם ואין לכם כסף לדברים האלה או אתם לא תקבלו הכרה כזו."

יש לכם בעט בלמי מירשד?
הרסה: "העירייה. אם כל זה היה קורה בעיר אחרת בעולם, זה היה נראה אחרת לגמרי."

צילילה: "בארץ אחרת היו עוסקים מקום כזה המצב הזה מאוד קשה לנו. כשהייתה פה המתאה בשרדות רוסטילה, אטרנו להם אתם נלחמים גם את המלחמה שלנו, אתם נלחמים כי אין לכם רדיות. לנו הייתה רורה ולקחו אותה. נכנסו לפה כמה מהמארגנים של המתאה ממש כשהיא התחילה. הם התלהבו. הם לקחו את הספר של אבא ותלו כרזות שהוא צייר, כרזות שמדברות על עושה כספי ועולות כלכליות, הם אמרו לנו: 'אבא שלכן ניבא כבר אז את המחאה'."

הרסה: "הם אמרו לנו לבוא ולהצטרף אליהם, ובאמת כל כמה ימים הם עזרו לנו לקחת את השולחן ופתחנו בשדרה רוכן שבו הצגנו את הספרים של אבא."

הרוכן בשדרה לא פתר את המצוקה הכלכלית, אך לפני כמה חודשים הן הצליחו לקבל באופן חד פעמי סכום של 30 אלף שקל ממשרד התרבות, אלא שמרובי בטיפה בים. צילילה: "כל הכסף שאנחנו מכניסות הולך לסטודיו, לשכר הדירה ולחשבוניות הול לא סספיק. אין לנו כסף למוזיום ולפני שנה המקום הזה נפרץ והגנבו ציורים של אבא, מסרמות שהוא הכין וסרטים שלו. הקירות מתפוררים וקוקוס לשיפוף, וכשירור גשם יש גזילות מכל מקום וגם החשמל מאוד מוסכן. אנחנו רוצות לסרוק את הציירות של אבא ולא יכולות."

ובכמה כסף מרוביז תקשור האמית. רמי שכירות בסך של 3,000 שקל בחודש ועוד אלף שקל עבור מיסים וחשמל, כלומר כ-48 אלף שקל לשנה, סכום שהן משלמות ממיסן. בכל חודש כניעים מאות מקרים, כאשר הכניסה לבורדים היא חוגם ולקבוצות בתשלום סמלי. להערכתן, מרובי כ-5,000 מבקרים בשנה.

הרסה: "העומס הכלכלי לא פשוט עבורנו והוא נהיה יותר קשה עם השנים. אם בעל הבית יעלה את שכר הדירה נצטרך לסגור את המקום באופן מיידי ולעזוב, וגם הנוף שלנו כבר לא מחויק קמטה. כמה זמן אנחנו יכולות להמשיך ככה? אנחנו רוצות שהמקום הזה ימשיך לעולמים. אנחנו רוצות שהמוזיאון הזה ייהפך למוזיאון מן המניין ושלטלים לא יהיה אפשר לסגור אותו. אבא נתן את עצמו למדינת אנמר את חייו ביריעה שהמקום הזה תלוי על בלימה. הכל שהוא נמר בצורת מאוד קשה."

צילילה: "הוא אושפו ממצב קשה בבית החולים. הוא נלחם ארבעה חודשים ונורא מכל. אבל בכל זאת, כמו תמיד, היה אופטימי והצחיק את הרופאים, הם היו יוצאים מתחרו שלו ומתפוצצים מצחוק. אם אבא היה כאן, גם הייתם מתגלגלים מצחוק. בינו שהוא שכב שם בא אליו חבר לבקר אותו וראל 'תגיד יוסף, מאיפה אתה שואב כוח?'. אבא הסתכל עליו ואמר לו: 'כזה זה לא הגיולה הנכונה, אחת, ואו הוא איבד את ההכרה, זה היה המספא האחרון שהוא אמר בחייו.' אתן מקרישות את כל חייכן להנצחה שלו, מה מניע אתכן?
הרסה: "אהבה, גם אנחנו נולדנו כאלה."

להנרסאית, היא התחננה גרה שש שנים בקנהה עם משפחה. כשחורה ארצה עברה שנים אחרות כמתרסת בסאיטסקס ולאחר מכן כמורה לאנגלית. הרסה, חיוס ציירת, כחרה במסלול אמנותי בהשראת אביה, ומיד בתום לומודיה בויצו הכרה ליוסף והייתה לחלק מהסטודיו המשפחתי.

אם השם "האחיות באו" מצלצל לכם מוכח, זה משום שהן כיכבו בפריזים טיים של ערוץ 2 בעונה אחת של התוכנית "רק בישראל" של ארו טל וארנה בנאי. כשמזכירים באוניון את צמר המילים "רק בישראל", שתיהן ממש קופצות מהכיסא ומתנגנות מצחוק. אלו האגריגות הגבוהות שלהן, גם כשקשה להן, אולי כמו אבא, הן תמיד מקרינות סמחה. "התחלנו בתוכנית 'מילקשייק' של צופית גרנט, שהינו ורועות לשיה, והפענו מגיל אפס", אומרת צילילה. "מישהו מהתוכנית של ארו טל ראה אותנו והתחלנו להשתתף עם". הלויט שבוכותו הן התפרסמו ב"רק בישראל" קינא "כי האפי נאו". הן שרו שירים מצחוקים ורזוי תיאורי סקס. הרסה: "אנשים לקחו את זה בתור משהו מצחיק ולא ידעו שזה היה חלק מוסאכב שלנו לטור ולהתמודד עם האיבוך של אימא שנפטרה בשנת '97 והאבוך של הסטודיו בכרדיצ'בסקי."

שני האמונות האלו קרו תוד שבוע אחר והם כרוכים זה בזה. באו, שהחזיק את הסטודיו בדמי ספתה, נאלץ להיעדר ימים ארוכים כדי לטעור את אשתו שהלחנה בפרקינסון. אחרי שישבו שבעה חודי למקום, אך בעל הבית הודיע לו כי הוא נטש את הדירה וכי לפי החוק עליו לעזוב.

"חיינו עם אבא ביים הוה", נזכרת הרסה. "אמרנו לבעל הבית - 'מה זאת אומרת? אבא מה 40 שנה. אבא שאל אותנו, 'או מה אני אעשה עם כל הרברים שלי?'. אני לא אשכח אף אינו אדם טפל לאבא על השכם ואמר לו: 'אל תראג, אני אעזור לך לרוק את הכול לרחוב'. ראינו את הכאב בעיניו של אבא, הוא אמר: 'מה זה, אני חוזר לשואה?'. בשבוע אחר איבדנו את אימא ואת הסטודיו, זה היה כל החיים שלה."

בתום אבק משפטי הם אולצו למכור את הסטודיו בסכום גזי של 46 אלף רולה, וכדי לא להורק לרחוב שכרו מיד את הדירה מבעל הבית. צילילה: "כשהיה קרה, אבא אמרתי שאין מה לקחת ללב, העירייה תקעה, רצנו קודם כול לשם. אמרנו נשלם חודש, חודשים ואחר כך זה ייפתר. זה היה לפני 15 שנה ומאז לא קרה כלום. באנו לעירייה וסיפרנו מה קרה, חשכנו שהם יעזרו כי אבא הוא כזה אמן. הוא חלוצ האמנויות, הוא שינה את התולדות, לא ידענו או שהוא היה כמוסר."

ואיך התייחסו אליכן מעירייה?
צחקת בקול.

למה את צוחקת?
"כי איך אתה חושב שהתייחסו? לא היה להם אכפת. אחרי שאבא נפטר טוב ניסנו לפנות לעירייה, רצנו שהמקום ייהפך למוזיאון, ואמרנו לנו 'תשמעו, אתם צריכים להיות עמותה'. אמרנו אוקיי, הקמנו עמותה. זה היה בשנת 2005. באנו לעירייה ואמרנו להקמנו עמותה, הם אמרו יש תקנה חדשה, 'אתם צריכים לפעול שנתיים ברציף. באנו אחרי שנתיים אמרו לנו יש תקנה חדשה. אנחנו לא יכולים לתמוך בכס אם אתם לא נתמכים על ידי משרד התרבות. הגשנו בקשה למשרד התרבות, המשרד אמר שיתמוך באנו לעירייה ואמרנו לנו יש תקנה חדשה, נעוד לכם בתנאי שתקבלו תמיכה ממשרד התרבות, אבל תמיכה שוטפת. בתחילת השנה משרד התרבות אמר שנקבל תמיכה שוטפת. באנו לעירייה אמרו לנו יש תקנה חדשה, אתם צריכים תמיכה שוטפת, אבל עבוד מוזיאון, פגינו לאגף המוזיאונים במשרד התרבות. הם

העומס הכלכלי לא פשוט עבורנו והוא נהיה יותר קשה עם השנים. כמה זמן אנחנו יכולות ככה להמשיך? אנחנו רוצות שהמקום ימשיך לעולמים, שהמוזיאון ייהפך למוזיאון מן המניין ושלעולם לא יהיה אפשר לסגור אותו. אבא נתן את עצמו למדינה וגמר את חייו בידיעה שהמקום הזה תלוי על בלימה..."